

Portretul socio-profesional al jurnalistului din Republica Moldova

Natalia VASILENDIUC, doctorand, Universitatea din București

Introducere

În cadrul acestui articol vom prezenta capitolul introductiv al studiului *Jurnaliștii din Republica Moldova în societatea post-comunistă: roluri, valori, reprezentări profesionale*¹, realizat în perioada iunie 2005 – septembrie 2006. Cercetarea s-a bazat pe un eșantion de treizeci și șapte de jurnaliști, din douăzeci și șase de instituții mass-media din Republica Moldova, din care au făcut parte un număr aproape egal de bărbați (46%) și femei (54%), cu vârste cuprinse între 24 și 63 de ani. Experiența de muncă a majorității jurnaliștilor participanți la studiu era de cinci și mai mulți ani (48,6% activau ca jurnaliști de 5–10 ani, 46% – mai mult de 10 ani), doar 5,4% dintre subiecții intervievați aveau mai puțin de cinci ani de experiență. Jurnalistul cu cea mai mare experiență, 42 de ani, a intrat în profesie în anul 1964, iar cel cu cea mai mică experiență (2 ani) și-a început activitatea în 2004. 64,9% dintre jurnaliști aveau studii superioare de specialitate, 29,7% – studii superioare în alte domenii decât jurnalismul (filologie, limbi străine, istorie, filosofie, drept, regie), iar 5,4% dintre subiecți au declarat că au studii superioare nefinalizate. Mai puțin de jumătate dintre jurnaliștii incluși în eșantion (46%) erau generaliști, ceilalți (54%) specializați în domeniile politic, economic, cultural, ecologic, sănătate și sport. Aceștia ocupau diverse poziții în redacții: în presa scrisă – 6 redactori-șefi, 2 redactori-șefi adjuncți, 1 redactor și 5 reporteri; la radio și televiziune – 3 redactori-șefi, 3 redactori și 8 reporteri; la agențiile de știri – 2 redactori-șefi, 1 redactor și 4 reporteri; în organizații media – 1 director (care realiza prin cumul și funcția de redactor-șef) și 1 reporter.

Două generații, patru profiluri profesionale

Eșantionul de intervievați selectați pentru această cercetare reprezintă două generații de jurnaliști, pe care le vom numi convențional *jurnaliști sovietici* și *jurnaliști post-sovietici*², diferențiate conform profilurilor lor profesionale. Astfel, din generația jurnaliștilor sovi-

etici fac parte ziariștii sunt fideli modelului comunist de presă și ziariști care au adoptat stilul occidental în activitatea profesională, iar generația jurnaliștilor post-sovietici este formată din ziariști educați și socializați în spiritul mass-media tradițional-comuniste și ziariști care au preferat stilul occidental de presă³. În tabelul de mai jos este prezentată o sinteză a celor patru profiluri profesionale, pe care le adoptă ambele generații de jurnaliști din Republica Moldova, divizate conform criteriilor: vârsta accederii în profesie, studii, motivații profesionale, căile de acces în profesie, forma de angajare, apartenența la Uniunea Jurnaliștilor și deținerea unor proprietăți media.

Generația jurnaliștilor sovietici este omogenă și conservatoare, reprezentată de profesioniști „standardizați” care au venit în jurnalism, de regulă, după școală sau armată, și posedă, în marea lor majoritate, studii superioare. Acești jurnaliști au fost la timpul lor, selectați minuțios, preponderent din clasa muncitoare, luându-se în considerare capacitățile lor creative. Ei au fost instruiți conform principiilor teoriei sovietice și practicii jurnalistice care promova dezvoltarea socialismului și socializarea prin partid. Astăzi o parte dintre ei continuă să mențină viziunea conservatoare a jurnalismului sovietic, considerând firească relația cu puterea. Iar o altă parte, au preferat să se convertească în jurnaliști care promovează valori democratice, adoptând stilul occidental în activitatea lor profesională. Jurnaliștii sovietici, fideli modelului comunist de presă, continuă să lucreze în mass-media de stat, participând activ la manifestațiile asociative profesional-tradiționale, de exemplu în cadrul Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova. Iar jurnaliștii sovietici, adepți ai stilului occidental de presă, au devenit directori, redactori-șefi sau redactori-șefi adjuncți la cele mai titrate mass-media publice sau private din Republica Moldova.

Generația jurnaliștilor post-sovietici se deosebește de generația jurnaliștilor „experimentați” prin proveniența sa, viziunea asupra profesiei, mobilitate, capac-

itate de a suprapune diverse tipuri de activități profesionale. Acești jurnaliști reprezintă o subcultură vastă, deseori eterogenă, de indivizi cu vârsta cuprinsă între 18-50 de ani, de origini sociale și studii diverse, fără experiență de muncă în domeniu. Accesul lor în profesie a fost posibil datorită legilor permissive din domeniul mass-media adoptate la începutul anilor '90. Deși o parte dintre acești jurnaliști promovează modelul sovietic de presă, ei nu simt nevoia de asociere profesională, preferând să acționeze individual, concurând între ei și axându-se mai mult pe profit, neglijând laturile etice și creative ale domeniului.

În continuare vom efectua o analiză a caracteristicilor celor două generații de jurnaliști potrivit următorilor parametri: venituri, factorul de gen, motivații profesionale, afiliere politică și profesională.

Criterii	Jurnaliști sovietici fideli modelului comunist de presă	Jurnaliști sovietici convertiți în ziaristi cu valori progresiste	Jurnaliști post-sovietici socializați în sfera mass-media sovietice	Jurnaliști post-sovietici educați conform modelului occidental de presă
Vârsta intrării în profesie (ani)	20-25	20-25	18-44	18-44
Studii	Universitatea de Stat din Moldova, facultatea Litere/Filologie, specializarea jurnalistică sau limbă și literatură moldovenească	Universitatea de Stat din Moldova, facultatea de Limbi străine sau facultatea de Litere/Filologie, specializarea jurnalistică sau limbă și literatură moldovenească	Școală generală, liceu sau universități din Republica Moldova și de peste hotare, specializări: jurnalism, filologie, drept, agronomie, economie	Școală generală, liceu sau universități din Republica Moldova și de peste hotare, specializări: jurnalism, filologie, limbi străine, istorie, filosofie, drept, regie
Motivații profesionale	Vocația, dorința de a fi utili societății	Vocația, tradiția familială, dorința de a fi recunoscuți pe plan literar	Celebritatea, banii, sfaturile rudelor și prietenilor	Banii, căutarea de sine, interesul profesional
Căile de acces în profesie	Colaborări periodice cu mass-media, practica de producție obligatorie de la facultate	Colaborări periodice cu mass-media, practica de producție obligatorie de la facultate	Colaborări periodice cu mass-media, practica de producție obligatorie de la facultate, prin recomandări din partea prietenilor, rudelor, cunoștințelor	Colaborări periodice cu mass-media, practica de producție obligatorie de la facultate, prin recomandări din partea prietenilor, rudelor, cunoștințelor
Forma de angajare	Contract individual de muncă, contract de colaborare, full-time	Contract individual de muncă, contract de colaborare, contract pentru <i>free-lancer</i> -i; full-time/part-time	Contract individual de muncă, contract de colaborare, fără contract de muncă; full-time/part-time	Contract individual de muncă, contract de colaborare, contract pentru <i>free-lancer</i> -i, fără contract de muncă; full-time/part-time
Apartenența la Uniunea Jurnaliștilor din Moldova	83,3%	40%	10%	Nici unul
Jurnaliștii - proprietari mass-media	Nici unul	33,3%	Nici unul	Nici unul

Profilurile profesionale ale jurnaliștilor din Republica Moldova

Venituri

Majoritatea jurnaliștilor intervievați (91,9%) aveau contracte individuale de muncă, contracte de colaborare sau contracte pentru *free-lancer*-i, primind salarii fixe, stabilite în funcție de mass-media la care activau și de programul lor de muncă. Pe parcursul realizării interviurilor au fost descoperite, totuși, trei cazuri când jurnaliștii nu erau încadrați juridic în instituțiile mass-media pentru care lucrau, aceștia fiind retribuiți sub forma plății în acord sau cu salarii neimpozitate. Astfel, în două dintre cazurile studiate, jurnaliștii

preferau să se detașeze de politica administrativă a organizației media, neacceptând modelul contractual de muncă, care îi obliga să aibă programe fixe și ore suplimentare de muncă; în celălalt caz, jurnalistul își dorea să obțină un contract de muncă la instituția media la care activa, dar nu avea încă experiența de muncă necesară, aflându-se de câteva luni în perioada de probă.

Contractele pentru *free-lancer*-i și contractele temporare, ca modalități de angajare, au apărut recent pe piața serviciilor media din Republica Moldova, fenomenul fiind cauzat de dezvoltarea tipului de proprietate privată a mass-media și apariția unor filiale ale instituțiilor media occidentale. Aceste forme de angajare erau la început mai curînd excepții, decît practici obișnuite în domeniul jurnalismului urban moldovenesc. Deși majoritatea intervievaților erau angajați permanent în redacții, fiecare al doilea jurnalist colabora cu una sau mai multe instituții mass-media sau participa la diverse proiecte și afaceri pentru a-și suplimenta veniturile.

Forma de remunerare a jurnaliștilor depindea de tipul de instituție media la care lucrau aceștia. Astfel, în organele media de stat sau publice (postul de televiziune *Moldova 1*, *Radio Moldova*, *Radio Antena C*, ziarul *Capitala*, revista *Agricultura Moldovei*, ziarul *Capital Market*, agenția de știri *Moldpres*) jurnaliștii primeau salarii fixe și venituri în acord, potrivit funcțiilor pe care le dețineau în organizație, dar și prime, pe care le încasau cu diverse ocazii (sărbători naționale, materiale inedite, concursuri câștigate). În mass-media private, fie că e vorba despre posturi de televiziune și radio, presă scrisă sau agenții de știri (posturile de televiziune *NIT* și *ProTV Chișinău*, posturile de radio *Europa Liberă*, *Radio Noroc*, *Radio Sănătatea și Vocea Basarabiei*, publicațiile *Cuvîntul*, *Flux*, *Jurnal de Chișinău*, *Natura*, *Săptămîna*, *Timpul*, *VIP Magazin* și *Ziarul de gardă*, agențiile de știri *BASSA-press* și *Reporter.md*) jurnaliștii care aveau contracte individuale de muncă, primeau salarii fixe negociate cu structurile administrative ale instituțiilor media, plus prime și acorduri, oferite în funcție de realizările personale. Angajații organizațiilor media (*Asociația Presei Independente* și *Centrul de Investigații Jurnalistice*) erau retribuiți pe proiecte, salariile lor, de obicei, fiind fixe. Deci, pentru remunerarea jurnaliștilor erau folosite patru forme diferite de retribuție: salariul, acordul, prima și retribuția pe proiecte. Totuși, aici trebuie să specificăm că forma de remunerare a jurnaliștilor nu era stabilă, ci varia în dependență de cantitatea și nu calitatea producției jur-

nalistice.

Presă scrisă/m/50: „Colaborez cu o revistă și indiferent dacă scriu bine sau dacă scriu prost, mie mi se plătește pentru două pagini două sute de lei. Dacă mie mi se plătește pentru două pagini două sute de lei, dar apare varianta ca cineva să scrie de zece ori mai prost ca mine și e de acord să ia pentru două pagini o sută de lei, el îmi ia locul, pentru că e mai ieftin. Așa se întâmplă peste tot și în televiziune și la radio. În domeniul nostru sărăcia este în detrimentul calității și țara este la nivelul la care este din acest motiv.”

Exceptând salariile, acordurile și primele, jurnaliștii mai primeau, în plus, bani pentru publicitatea adusă oficial sau neoficial în redacție. Aici trebuie să atragem atenția asupra faptului că activitatea jurnaliștilor la acest capitol nu se rezuma doar la a face reclamă unor produse sau servicii, ci și la realizarea materialelor la comandă sau utilizarea publicității ascunse ca forme de promovare a intereselor unor grupuri politice sau economice, mai ales în perioada electorală.

Organizație media/f/37: „Din cauza stării materiale în care se află, mulți jurnaliști și familiile lor devin ușor victimele unor partide politice sau chiar ale lumii interlope, care le furnizează anumite date sau le cer să facă anumite materiale în favoarea cuiva, evident fiind plătiți pentru asta. În campaniile electorale, mai ales din ultimii ani, lucru acesta e cel mai vizibil. [...] Politicienii sau oamenii de afaceri îi cumpără de multe ori pe jurnaliști cu bani sau cu diferite cadouri. Cunoscut cazuri reale când anumiți politicieni s-au lăudat că îl au la mână pe cutare sau cutare jurnalist. Chiar recent un om de afaceri mi-a povestit cum un politician îi spusese odată la un chef: „I-am dat jurnalistului cutare (întotdeauna se spune numele) 1000 de dolari și sunt sigur că va scrie despre mine de bine toată viața lui”. Același politician spunea în anumite cercuri că i-a cumpărat unui jurnalist apartament, iar altuia i-a dăruit o mașină de spălat. Alți colegi de ai mei din presa de stat povesteau cum acel politician a fost atât de binevoitor când i-a luat într-o delegație în Bulgaria, încât le-a dat din buzunarul propriu câte câte sute de dolari fiecăruia pentru diurnă.”

Radio/m/34: „Există jurnaliști care își fac meseria la comandă, scriu materiale pe bani. Asta e mai mult o relație de client – jurnalist. Se mai întâmplă la noi [la redacție – n.a.] să fie comandate materiale denigratoare pentru personaje incomode în campania electorală sau în afara ei. Și există oameni care se apucă să facă chestia asta pentru anumite sume de bani. [...] La modul ideal jurnalistul este plătit din tirajul publicației pentru care scrie sau din publicitatea legală

adusă la redacție. Dacă ești un jurnalist bun și lucrez la o instituție care are priză la public, ai un salariu bun. La noi nu se întâmplă așa. Cum credeți că supraviețuim, lucrând doar în jurnalism?”

La mijlocul anului 2006, jurnalistul moldovean câștiga de la 400 la 2.500 de lei moldovenești. În diverse tipuri de mass-media jurnalistul era retribuit diferențiat. În organele media de stat venitul lor era de 1.500-2.000 de lei moldovenești, salariul deseori venind cu întârzieri. În instituțiile private venitul jurnaliștilor era un subiect tabu, iar jurnaliștii, de obicei, erau mulțumiți de nivelul de salarizare.

Radio/m/29: „Toți banii pe care îi am eu și familia mea sunt numai din jurnalism. Având în spate instituții media importante, eu sunt mulțumit de cât câștig.”

Agenție de știri/m/40: „Eu nu pot avea surse suplimentare de venit în funcția pe care o dețin, dar totul este relativ. Eu nu mă pot odihni pe insulele Bahamas, dar sunt mulțumit de salariu.”

Televiziune/f/26: „Eu pot să zic că am un salariu decent pentru Republica Moldova, unde salariul mediu pe economie este de o mie cinci sute de lei, aproape o sută de dolari sau mai puțin. Salariul meu este cu mult mai mare decât atât, cu mult mai mare.”

În organizațiile media cercetate, salariul unui reporter nu depășea 2.000 de lei moldovenești, iar salariul unui redactor varia între 3.000 și 4.000 de lei moldovenești. Cel mai mare salariu îl aveau directorii de proiect din cadrul organizațiilor media non-guvernamentale, care primeau în jur de 4.000-5.200 de lei moldovenești. În afara unui salariu fix, fiecare al doilea jurnalist avea venituri din alte organizații media sau comerciale.

Presă scrisă/m/50: „Categoric nu îmi este suficient salariul meu. Eu mai scriu și versuri, mai scriu texte la cînțece, mai și traduc din diferite limbi, mai sunt și un traducător deficitar, pentru că traduc din română în rusă, că rusa o știu binișor. Mai pot scrie scenarii, am făcut scenarii de muzical, scenarii de seriale, adică diferite lucruri din astea care mă mențin pe linia de plutire, să zic așa.”

Presă scrisă/f/52: „De când s-a permis cumularea, eu am lucrat în câteva locuri de muncă în jurnalism. În perioada sovietică acest lucru nu era permis și eram nevoiți să ne limităm la salariul cela pe care-l aveam. Se pedepsea chestia asta, chiar dacă aveai posibilități, potențial, nu era permis. După 1991, când s-a permis acest lucru, nu a fost an ca eu să lucrez la un singur loc de muncă. Am avut întotdeauna două, trei locuri de muncă și nu numai din motive financiare. Lucrând atîția ani în domeniu, apar și alte relații decât cele

strict oficiale și atunci când a fost nevoie undeva de mine, am făcut acest lucru. Și acum am două chiar și trei locuri de muncă. Cel de bază este acesta. Lucrez numai în jurnalism, cu atât mai mult că eu în jurnalism pot tot ce se poate face, mai puțin paginez sau mai puțin lucru de secretariat, în rest redactez, editez, fac corectură, fac traduceri din română în rusă și invers, practic tot ce se poate face.”

Radio/m/28: *„În acest domeniu, ca și în orice domeniu de creație din Moldova există fenomenul salariului dublu – unul pe care îl știe statul și altul pe care îl știe numai angajatul și angajatorul. Nu cred că există mulți jurnaliști astăzi în Moldova care lucrează doar pentru o instituție de presă. De obicei, un jurnalist lucrează într-o instituție mass-media și mai lucrează în alte posturi, la alte instituții în domeniul comunicării – de la impresari, manageri muzicali până la oameni de afaceri.”*

Analiza veniturilor jurnaliștilor, mai ales din presa scrisă, unde erau fixate cele mai mici salarii, demonstrează că plata în acord uneori depășea cu mult salariul de bază, altfel spus venitul ziariștilor depindea de cât de multe rânduri vor publica într-o lună. De asemenea, situația materială a organului de presă influența direct suma primită de jurnaliști, adică exista o diferență însemnată la nivelul veniturilor jurnaliștilor din presa scrisă prosperă și cea falimentară. Starea financiară prosperă a mass-media influența pozitiv asupra plăților regulate a salariilor, mai mult decât asupra mărimii lor. În organele de presă prospere jurnaliștii primeau salarii în fiecare lună, în organele falimentare ziariștii puteau să nu primească salarii și câteva luni la rând.

Jurnaliștii de rând – reporterii, redactorii –, în general, nu au acces la proprietatea media. În presa electronică jurnaliștii nu dețineau acțiuni și nici nu erau reprezentați în consiliile de conducere ale mass-media, în timp ce în presa scrisă, de exemplu la publicațiile *Cuvîntul*, *Curaj*, *Natura*, ei aveau un număr limitat, nereprezentativ de voturi în consiliile administrative. Jurnaliștii știau, în general, cine sunt proprietarii instituțiilor media la care activau, dar nu erau interesați de politica lor administrativă.

Agenție de știri/f/50: *„Sinceră să fiu, nu cunosc prea multe despre asta și nici nu mă interesează. Nu vreau să vorbesc despre lucrul ăsta, pentru că nu depinde de mine nimic aici și mă strădui să mă interesez cât mai puțin posibil.”*

Presă scrisă/m/26: *„E ciudat ce o să vă spun acum, dar eu nu cunosc proprietarii și nici nu aș vrea să-i cunosc. Cred că o să am mai multă bătaie de cap cu ei*

și îmi fac și mie probleme.”

În concluzie, putem afirma că jurnaliștii au doar rolul de simpli salariați pe piața muncii din Republica Moldova, câștigînd între 400 și 5.200 de lei pe lună – doar la filialele media străine (*Radio Europa Liberă*, *ProTV Chișinău*) salariul poate depăși suma de 5000 de lei. Venitul lor lunar include: salariul de bază, acordul, prima, veniturile suplimentare de la alte locuri de muncă și procentul din serviciile publicitare. În plus, salariul de bază poate fi depășit cu mult de cel suplimentar. De exemplu, unul dintre jurnaliștii intervievați ne-a declarat că avea un salariu de bază de 1.500 de lei moldovenești și un venit suplimentar de 3.500 de lei moldovenești. Pe de o parte, aceasta demonstrează că jurnaliștii din Republica Moldova au libertate și autonomie pe piața muncii – își aleg singuri locul/locurile de muncă și condițiile de lucru –, iar pe de altă parte, se pare că în redacții nu există un control administrativ asupra jurnaliștilor și nici munca, pe care o realizează, nu este suprasolicitantă, fapt ce le permite multora dintre ei să-și suplimenteze veniturile salariale foarte mici prin activități extra-redacționale atât în domeniul jurnalistic, cât și în alte domenii sociale (politică, economie, muzică, publicitate etc.).

Factorul gen

Dintre cei treizeci și șapte de jurnaliști intervievați 17 erau bărbați și 20 – femei, cu vârste cuprinse între 24 și 62 de ani. Proporția de vîrstă dintre jurnaliști și jurnaliste varia. Astfel, marea majoritatea a bărbaților participanți la interviu (64,7%) aveau vîrstele cuprinse între 45 și 62 de ani, în timp ce 65% dintre femeile intervievate aveau mai puțin de 30 de ani. Această diferență de vîrstă este reprezentativă pentru situația actuală din redacțiile mass-media din Republica Moldova, unde marea majoritate a bărbaților jurnaliști au peste 45 de ani, dețin, de obicei, funcțiile de directori, vice-directori, redactori-șefi sau redactori-șefi adjuncți, iar femeile în proporție de peste optzeci la sută sunt reporteri sau redactori cu vîrste cuprinse între 20 și 30 de ani.

Presă scrisă/f/45: *„Meseria asta este tînără la noi. Cele mai multe jurnaliste au apărut la noi prin anii '80. Pînă atunci erau chiar foarte puține. Iar după anii '90 s-au inversat raporturile, în jurnalism vin mai multe femei. Și la facultate sunt mai multe fete. Proporția e de cinci la unu – cinci femei la un bărbat. Și asta e. Deși sunt foarte multe femei în presa noastră, majoritatea sunt pe posturi de subordonate. Lucrurile se întîmplă cam în felul următor: femeile fac ziarul, iar bărbații conduc.”*

Pentru a sistematiza informațiile obținute la acest subiect, ne-am propus să analizăm influența factorului de gen asupra unor aspecte generale: condițiile de angajare, cariera profesională, venitul și specializarea. Trebuie să recunoaștem că întrebările despre influența factorului de gen în profesie erau absolut neașteptate pentru intervievați, mai ales pentru bărbații jurnaliști, care au recunoscut că niciodată nu și-au pus problema rolului factorului de gen în profesie. Totuși, răspunsurile la întrebări au demonstrat că factorul de gen a apărut în fiecare dintre aspectele cercetate, iar în cazul aspectului 'carieră' acesta a fost hotărâtor. De altfel, bărbații au evidențiat doar caracterul pozitiv al influenței factorului de gen în profesie, pe când femeile aveau experiențe diferite, atât pozitive, cât și negative.

Dacă ne referim la problema influenței factorului de gen asupra procesului de *angajare*, doar 13,5% dintre toți intervievații au afirmat că factorului de gen i-a ajutat sau i-a împiedicat să acceadă în profesie, restul de 86,5% au susținut că factorul de gen nu a avut nici o importanță asupra procesului lor de angajare. Bărbații, care au considerat că factorul de gen i-a ajutat să se angajeze, și-au argumentat poziția prin faptul că în redacție, în momentul încadrării lor la locul de muncă, era nevoie mai mult de jurnaliști, decât de jurnaliste. Femeile, dimpotrivă, au dat dovadă de experiențe diferite. O jurnalistă, de exemplu, a afirmat că factorul de gen a ajutat-o să acceadă în profesie datorită atractivității sale fizice. Pe când alte jurnaliste, din contră, au avut probleme la angajare, pentru că erau considerate mai puțin responsabile decât bărbații jurnaliști.

Presă scrisă/f/25b: „Era un timp când la noi la redacție se căutau reporteri și se puneau accent să fie băiat, dar tot nu s-au găsit băieți, pentru că tot fetele au demonstrat că pot. Am avut și la facultate un profesor, care era redactor-șef la „Tinerimea Moldovei” și el din principiu angaja doar bărbați. El considera că femeile mai au probleme lunare și mai vor concedii de maternitate.”

Televiziune/f/26: „Un patron o să ezite întotdeauna să angajeze o femeie, datorită faptului că el o să trebuiască să-i plătească concediul de maternitate, lucruri care-l complică pe patron.”

Presă scrisă/f/29: „Bărbații întotdeauna s-au considerat favorizați în jurnalistică, pentru că sunt foarte puțini. Deci, la facultate merg fetele și chiar atunci când am dat examenele de admitere, băieții au fost favorizați, întotdeauna. Și chiar dacă învățau mai prost ca fetele, ei primeau note de trecere și erau corcolțiți. Și la angajare cred că și acesta este un factor în favoarea bărbaților.”

Procesul de feminizare a jurnalismului în Republica Moldova actualmente nu mai este îngreunat de insituțiile de stat, așa cum se întâmpla în perioada sovietică, când politica generală de stat în domeniul jurnalismului se efectua prin comitetele de partid, care recomandau pentru munca redacțională mai mult bărbați, membri de partid. Însă, după șaisprezece ani de independență, mai există redactorii-șefi care continuă să aleagă angajați ținând cont de factorul de gen.

Radio/m/60: „Mulți angajatori se străduie să angajeze mai puține femei, pentru că, dacă analizăm, este foarte greu să lucrezi în jurnalistică. Și o femeie, care are grijă de copii și de familie, are grijă și profesiei să-i facă față, e mult mai greu, de aceea și angajatorii mai cotigesc, adică se uită mai prudent când vine o femeie. Angajatorii privesc în perspectivă.”

Radio/m/29: „Cel puțin la insituțiile media la care am lucrat pînă acuma am simțit o lipsă acută de bărbați jurnaliști. Este un deficit de băieți, de bărbați în jurnalistică și aceasta o știe orice director de instituție de presă din Moldova. Nu știu de ce, dar fetele rezistă mai greu în această meserie.”

Altfel spus, gândirea tradiționalistă despre rolul bărbaților jurnaliști în profesie rămîne destul de accentuată, deși potrivit interviului tematic realizat cu experții acestui studiu în ianuarie-februarie 2005, actualmente în organele mass-media din Republica Moldova lucrează mai multe femei decât bărbați.

La capitolul *cariera profesională* mai puțin de jumătate dintre intervievații bărbați (41,2%) au declarat că nu aveau motive să-și pună astfel de probleme. Jurnaliștii au afirmat că lipsa bărbaților în redacție descuraja concurența, de aceea unui bărbat îi era mai simplu să facă carieră. De asemenea, bărbații au afirmat că uneori aveau acces mai ușor la unele informații decât femeile, aveau credibilitate mai mare în fața surselor și făceau față mai bine unor subiecte politice și economice. Jurnaliștii bărbați au considerat că, deși jurnalismul se feminizează, acesta rămîne o profesie masculină, care necesită un mod de viață ascetic, bărbăție și sacrificii, ceea ce e mai greu de realizat pentru o femeie.

Agenție de știri/m/25: „Pe mine șeful când m-a angajat mi-a spus că ei au nevoie de bărbați, pentru că aceștia știu mai bine cum să scrie, înțeleg mai bine economia.”

Televiziune/m/26: „Un bărbat este mai puternic, mai sigur pe sine. Sunt niște clișee moldovenești.”

Dimpotrivă, femeile nu au împărtășit viziunea bărbaților asupra muncii jurnalistice și au considerat că ele puteau activa cu succes, deși existau într-adevăr

multe probleme care le descurajau ascensiunea pe o poziție ierarhică superioară.

Radio/f/59: „*Dacă în fruntea ziarului e un bărbat, el întotdeauna o să-și protejeze bărbații. Dacă șeful e un bărbat, femeia oricum rămîne de mîna a doua, oricît de bună profesional ar fi. Și am observat o chestie, atunci cînd sunt împărțite premiile, chiar a Centrului Independent de Jurnalism sau a altor organizații de profil, sigur că bărbaților le revin toate premiile. Dacă o femeie ia un premiu, înseamnă că ea într-adevăr este mai bună decît ei.*”

15% dintre jurnaliste au accentuat asupra farmecului personal ca factor care, pe de o parte, le-a ușurat accesul la diverse surse oficiale – în mare parte bărbați –, iar pe de altă parte, le-a îngreunat accesul la informație pentru că nu erau privite ca parteneri egali cu bărbații.

Presa scrisă/f/28: „*Din fericire pentru mine, aici la ziar sunt tratată ca mezina. Uneori mi se spune: „E nevoie să aducem omul ăsta la interviu și trebuie să-l convingi tu și să-i zîmbești”. O singură dată s-a făcut o remarcă, cineva din administrația ziarului a spus că nu-i rentabil să iei femei la ziar, pentru că rămîn însărcinate.*”

Radio/f/26: „*Poate am fost discriminată, mai ales, de funcționari. Acum că au trecut șase ani de cînd lucrez aici, lucrurile s-au schimbat, dar la început, cînd mergeam la evenimente, funcționarii noștri, cînd vedeau tinere jurnaliste, nu prea ne luau în serios.*”

În ceea ce privește veniturile, deși oficial era stabilit un salariu pentru toți angajații cu aceleași atribuții în organizația media, după părerea unor interviewate, jurnaliștii aveau salarii mai mari decît jurnalistele. Motivele erau diverse, de la poziția superioară pe care o ocupau bărbații în redacție, pînă la niște clișee sovietice, cînd se considera că bărbații muncesc mai mult sau că ei au de întreținut familia.

Presa scrisă/f/25: „*La noi, dacă să facem așa o analiză, sunt foarte multe redacții unde lucrează numai femei. Din propria experiență pot să spun că în redacțiile unde am lucrat cu reporteri bărbați, deși sunt puțini în redacții, sunt de obicei mai avantajați. Bine, niște lucruri minore, dar care erau evidente. În primul rînd, la ei salariul era mult mai mare decît la ceilalți reporteri. Apoi, ei aveau unele domenii așa mai interesante și chiar și redactorii aveau mai mare încredere în ei decît în femei reporteri. Totuși, dacă în redacții sunt puțini bărbați, ei sunt mai avantajați decît femeile.*”

Organizație mass-media/f/37: „*La noi în Moldova ziaristica este dominată de femei și parte grea a ziaris-*

ticii vine pe umerii femeilor. Există totuși cîteva diferențe la nivelul conducerii redacțiilor. Șefii sunt de obicei bărbații. Dacă vorbim, de exemplu, de ziarisții de investigație, atunci raporturile se schimbă. Sunt mai multe ziariste de investigație, decît ziarisți. În cazul în care bărbații sunt șefii, iar femeile duc tot greul unei redacții, există diferențe la nivelul salariilor. Evident, directorii au un salariu mai mare.”

Specializarea în redacții nu era influențată, în general, de factorul gen, jurnaliștii fiind nevoiți să accepte orice subiecte. Totuși, s-a observat o diviziune tematică a muncii, care deseori depindea de gen. Astfel, subiectele ce țineau de politică, economie, armată aparțineau bărbaților, iar subiectele care vizau problemele sociale, cultura sau familia, erau repartizate femeilor. Această diviziune a subiectelor exista încă de pe timpul sovietic și s-a păstrat și pînă în ziua de astăzi, poate mai ales din cauza stereotipurilor apărute în redacții, cînd femeile erau înclinate să accepte subiecte culturale, sociale, iar bărbații erau interesați mai mult de politică, economie, armată și sport.

Radio/m/28: „*Subiecte pentru bărbați și subiecte pentru femei nu există ca o problemă de structurare organizațională, cît mai degrabă o problemă psihologică. De obicei bărbații nu se apucă să realizeze materiale despre oje, flori. Eu, de exemplu, nu văd o femeie care ar putea să abordeze domeniul politic.*”

Radio/m/34: „*Dacă vorbim despre genul de presă, eu am observat o chestie care nu este obligatorie, dar se întîmplă să fie, bărbații se specializează mai mult pe politic, pe cînd femeile mai degrabă pe social. Dar asta nu e o chestie obligatorie, dar asta e o chestie de a mea de cum se întîmplă mai des. Există și excepții, uneori chiar fericite.*”

Agenție de știri/f/27b: „*Cînd este vorba de probleme mai serioase, se tînde ca un bărbat să ia interviurile respective, la o temă care ține de Transnistria sau de integritatea Republicii Moldova.*”

La final trebuie să specificăm că factorul gen nu este hotărîtor în procesele de angajare, salarizare și specializare. Alți factori influențează mai mult aceste aspecte, cum ar fi de exemplu: calitatea materialelor realizate, caracteristicile personale, capacitatea de a-ți face bine meseria, interesul jurnalistic/profesional față de subiectul abordat, responsabilitatea față de obiectul muncii. Totuși, factorul gen influențează cariera jurnaliștilor, mai ales a jurnaliștilor bărbați, fiindcă ei sunt considerați mai responsabili și au acces la subiecte „mai serioase”. Pe de altă parte, femeile sunt nevoite să-și demonstreze permanent dreptul de a lucra în pro-

fesie, pentru că în mass-media din Republica Moldova mai persistă modelul tradiționalist de gândire – jurnalistică este o activitate masculină!

Motivații profesionale

Pentru 75,6% dintre jurnaliștii intervievați vocația a fost cel mai plauzibil răspuns la întrebarea „care a fost motivul care v-a determinat să alegeți această profesie?”. Majoritatea dintre ei, jurnaliști din generația sovietică, au invocat atât interesul spiritual față de activitatea jurnalistică, cât și dorința de a fi utili societății. Ei au apreciat această profesie pentru faptul că le-a permis realizarea propriilor aspirații și talente.

Presă scrisă/m/58: „Cu mulți ani în urmă, a venit la mine o femeie, eu încă nu lucram la ziar, și avea o problemă foarte serioasă, murise fiica ei în situații necunoscute, și ea știind că colaborez la ziar m-a rugat s-o ajut să scrie acolo, să-i fac cunoștință cu Tudor Țopa. Cineva i-a spus că acest ziarist o s-o ajute să găsească responsabilul pentru moartea fiicei ei. Poate într-un fel și cazul ăsta m-a făcut să intru în profesie activ. Îl cunoșteam pe ziaristul ăsta. Mai apoi am lucrat împreună și acuma lucrăm împreună. Chestia asta de a face datoria așa cum se cade ca oamenii să te caute și să-ți ceară ajutorul și tu să-i poți ajuta.”

Radio/m/60: „Dacă m-ați fi întrebat când aveam optsprezece ani, poate știam ce să vă răspund. Acum chiar nu știu. Cred că era vorba de interesul de a fi util. Și unde am fost, asta m-am străduit să fac, chiar dacă am luat-o peste cap, am hotărât că eu sunt jurnalist și trebuie să spun lucrurilor pe nume și asta a fost și imboldul, de a spune ceva despre care altora le este frică să spună. A fost și greu și ușor, și ușor și greu și tot așa mai departe.”

Presă scrisă/f/45: „Pentru mine jurnalistică este o profesie de suflet. Acum sigur că spun cuvinte mari, evoc puterea cuvântului, dar eu am vrut să scriu ca lumea să citească, să-mi vadă numele publicat în ziar. Eu am vrut ca oamenii să-mi recunoască talentele.”

Alți jurnaliști, dimpotrivă, ne-au mărturisit că motivele lor au fost mai pragmatice. Unul din doi jurnaliști din generația post-sovietică dorea să câștige mai mulți bani sau să profite de această meserie ca să ajungă la o poziție superioară sau să aibă acces la anumite beneficii: să-și publice mai ușor lucrările literare, să devină persoane cunoscute și influente.

Agenție de știri/m/25: „Cred că mai mult din pragmatism, decât din romantism, de a câștiga o profesie, de a face bani. La bază au fost mai mult niște repere pragmatice că jurnalistică e o profesie din beau monde, că știi lumea, că ai popularitate, că ești mai bine remunerat.”

Presă scrisă/m/50: „La noi cei care vroiau să devină scriitori intrau la jurnalistică pentru a avea posibilitatea de a-și publica lucrările literare. Și eu scriam versuri și am conceput intrarea în jurnalistică ca pe o filieră prin care să răzbat în literatură.”

Presă scrisă/m/27: „Am ales jurnalistică pentru că era mai bine plătită și mai interesantă.”

Un fenomen foarte des întâlnit printre jurnaliștii intervievați era accesul în profesie prin tradițiile familiale.

Televiziune/f/26: „Eu sunt din familie de jurnaliști. Eu cu asta am crescut. Eu am urmărit ceea ce făcea tata, ceea ce făcea mama. Niciodată nu mi-o fost greu să studiez, pentru că asta mi-a fost alături. Și acum am asta în sânge.”

Radio/f/59: „Eu voiam de la bun început să fiu jurnalistă, pentru că sunt născută în familia unui scriitor și cunoșteam foarte bine, vă dați seama, cercul de oameni care se vînturau pe la noi prin casă – regizori, scriitori, pictori, jurnaliști – într-un fel era predestinat să am una dintre profesiile acestea.”

Agenție de știri/m/40: „Probabil este o tradiție familială. Taică-meu a lucrat mult timp în ziaristică. Dar mi-a fost interesantă profesia, pentru că încă fiind anul întâi la facultate, în '83, pe când eram încă în Uniunea Sovietică și multe lucruri erau interzise, era cenzură, eu cu niște colegi am făcut o revistă ilegală care se numea „Ecoul Daciei”. Lucru ăsta m-a costat doi ani din viață, pentru că am fost deconspirați și am fost trimiși în armata sovietică. Am făcut-o la Kamciatka la -40C. Am revenit din armata, între timp pieris și Uniunea Sovietică și am revenit și la profesie.”

La începutul anilor '90, domeniul jurnalistic din Republica Moldova a cunoscut schimbări majore, adică dintr-un domeniu restrictiv și omogen a devenit destul de accesibil și eterogen. Practic oricine putea accede în profesie fără mari dificultăți. Fenomenul a fost condiționat de adoptarea unei legislații mass-media permissive, care a facilitat procesul de creare a unor noi instituții media. Apariția unui deficit de personal în domeniul jurnalistic și dezvoltarea mass-media ca o afacere la modă, au atras în breaslă persoane din diverse domenii sociale, care erau capabile să se exprime ușor și să poată scrie corect. Perioada liberalizării a determinat, pe de o parte, deprofesionalizarea breslei de jurnaliști, pentru că a făcut-o accesibilă pentru diletanți, iar pe de altă parte, a încercat să falimenteze tipul de jurnalism sovietic ca instituție de stat. Astfel, generația omogenă a jurnaliștilor sovietici – instruiți conform principiilor teoriei sovietice și prac-

ticii jurnalistice care promovează dezvoltarea socialismului și socializarea prin partid – a fost amestecată cu o generație eterogenă, pragmatică, compusă din cadre didactice, cadre medicale, chiar și muncitori calificați, care aveau origini sociale și studii diverse, însă fără experiență de muncă în domeniu. Ei își justificau alegerea acestei meserii, invocând motive ca: vocația, interesul profesional, căutarea de sine și sfaturile rudelor și prietenilor.

Afilieră profesională și politică

Apartenența la Uniunea Jurnaliștilor din Republica Moldova

Doar 21,6% dintre jurnaliștii intervievați făceau parte din Uniunea Jurnaliștilor din Republica Moldova, dintre aceștia 87,5% erau jurnaliști care au intrat în profesie înainte de anii '90. Prin afilierea la Uniunea Jurnaliștilor, aceștia simțeau nevoia de socializare profesională, care să le confirme identitatea de profesioniști, ajutând la solidarizarea și înțelegerea reciprocă în breaslă. Jurnaliștii afiliați percepeau Uniunea Jurnaliștilor din Republica Moldova ca parte integrantă a vieții lor profesionale, deși nu erau mulțumiți de activitatea actuală a Uniunii Jurnaliștilor, motivând prin ineficiența acestei organizații în ce privește protecția intereselor lor profesionale.

Presă scrisă/m/50: „În felul în care există uniunile astea mi se par inutile și mi se par niște sinecure pentru cei care le conduc și niște privilejii ca să se adune oamenii la un pahar sau la o vorbă, dar eu am mult de lucru și nu prea am când sta la pahare. Eu pentru mine personal nu văd Uniunea Jurnaliștilor sau cea a scriitorilor sau alta care o mai fi, nu văd ce mi-ar putea da ele mie.”

Agencie de știri/m/40: „Organizațiile care există la noi – sunt de fapt două organizații profesionale: Uniunea Jurnaliștilor și Liga Jurnaliștilor Profesioniști – nu merită. Sunt două organizații care parazitează pe niște granturi, încercă să obțină bani, dar de fapt nu fac nimic, nu ne apără drepturile.”

Majoritatea jurnaliștilor tineri intervievați (62,2%) nu considerau necesară afilierea la Uniunea Jurnaliștilor, din cauza faptului că Uniunea era o moștenire a trecutului, o activitate impusă, dar nu foarte necesară, care nu aducea nici un beneficiu.

Radio/m/28: „Uniunea Jurnaliștilor nu ne dă nimic.”

Presă scrisă/m/32: „Mi-au propus să fac parte din Uniune, dar eu nu văd rostul.”

Radio/m/29: „Nu am încredere în nici o organizație profesională din Republica Moldova în ceea ce

privește independența, de aceea nu fac parte nici dintr-o organizație autohtonă.”

Cei mai mulți dintre jurnaliștii participanți la studiu (81%) făceau parte din alte organizații profesionale – de exemplu din Organizația Internațională a Femeilor din Mass-media, Clubul Jurnaliștilor ONU, Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic, Centrul Român pentru Jurnaliștii de Investigație etc. –, calitatea de membri permițându-le accesul la mai multe facilități și participarea în cadrul unor proiecte internaționale, cu beneficii financiare evidente.

Apartenența la partide politice

Deși 94,6% dintre jurnaliștii participanți la studiu au afirmat că nu erau afiliați politic, aproximativ jumătate dintre aceștia, în mai multe ocazii, au fost implicați politic sau au făcut partizanat politic, mai ales, în perioada electorală.

Radio/f/59: „Politică nu am făcut, deși am încercat să mă antrenez în mai multe activități. Când am rămas fără lucru chiar m-au manipulat într-un fel, dar cu consimțământul meu, evident, era vorba să luptăm cât putem împotriva Partidului Comunist, adică să-i arătăm fața lui adevărată. Și în perioada ceea, vara lui 2004, mi s-au organizat diverse deplasări în satele Moldovei, unde eram solicitată. Și am stat de vorbă cu oamenii. Ei, dar nu am reușit până la urmă ceea ce ne-am propus, tot comuniștii au ieșit învingători. Și după aceea într-un fel m-am simțit scuipată în suflet, adică manipulată nereușit.”

Agencie de știri/m/55: „Am făcut parte la un moment dat dintr-un partid politic, poate că și acum figurez ca membrul unui partid, dar nu am fost niciodată la ședințele lor. Poate în campania electorală mai ajut un partid sau altul. Nu pe gratis, pentru bani evident.”

Afilieră la partidele politice nu mai reprezintă actualmente un privilegiu pentru jurnaliștii din Republica Moldova. Potrivit mai multor subiecți intervievați (54%) această activitate poate chiar dăuna jurnaliștilor, mai ales, atunci când nu corespunde intereselor politice ale mass-media unde activează. Unii jurnaliști au recunoscut că în activitatea lor profesională s-au ghidat după unele predilecții politice, iar doi dintre participanții la studiu au mărturisit că au fost parlamentari și că mai erau membri de partid.

Presă scrisă/m/45: „În '90 am fost ales deputat circumscripția 182 Parcova, raionul Edineț. Parlamentarismul meu a durat până în 1998 și acum mai sunt membru PPCD [Partidul Popular Creștin Democrat].”

Presă scrisă/m/52: „În '91 am fost ales deputat în Parlament. Tot în anii '90 am fondat revista la care lucrez și acum și am fost cel care am dus această revistă, chiar dacă lucrez și în Parlament. În '94 am revenit în redacție pînă în '98 și mi-am asumat toate responsabilitățile redacționale. Din 1998 pînă în 2001 am fost iarăși în Parlament, dar, încă o dată menționez că, nu am pierdut nici o clipă legătura cu redacția și legea îmi permitea să am și o a doua activitate. Lucru didactic, lucru de creație, lucru editorial erau permise.”

În linii generale, domeniul jurnalistic din Republica Moldova a fost considerat o profesie politică de 35,1% dintre jurnaliștii intervievați, 64,9% dintre subiecți, dimpotrivă, au considerat că jurnalistică este doar parțial sau nu este deloc influențată de politică.

Presă scrisă/f/45: „Cred că mass-media nu poate fi interesantă și viabilă, dacă nu e legată de viața politică. Viața politică fiind pe prim plan, dirijînd toate celelalte sectoare ale vieții sociale în general. Puterea noastră e obișnuită încă din timpurile sovietice să citească în ziare exact ce îi place ei, acum foarte greu acceptă altfel de presă, foarte greu acceptă ziare care scriu lucruri negative despre cei de la putere. Există permanent o tensiune și o luptă și diverse mijloace de a împiedica un ziar să apară, de a-l strangula din punct de vedere financiar, cu politica fiscală foarte dură, cu diferite impozite, cu arendă mare.”

Agenție de știri/m/40: „Înainte jurnalistica era o profesie politică, acum este doar un mijloc bun de a face bani.”

Concluzii

În sistemul mass-media din Republica Moldova s-au format două tipuri de generații profesionale, care, la rîndul lor, reprezintă două tipuri de subculturi profesionale – jurnaliștii sovietici și jurnaliștii post-sovietici –, diferențiate conform celor patru profiluri distincte: jurnaliștii sovietici fideli modelului comunist de presă, jurnaliștii sovietici convertiți în ziariști cu valori progresiste, jurnaliștii post-sovietici socializați în stilul mass-media comuniste și jurnaliștii post-sovietici educați conform modelului occidental de presă. Generația jurnaliștilor sovietici – omogenă, conservatoare, educată în spiritul școlii comuniste de jurnalism, adepta activităților asociative tradițional-profesionale (Uniunea Jurnaliștilor din Republica Moldova, Liga Jurnaliștilor Profesioniști) – respectă valorile jurnalismului de partid, considerînd firească relația cu forțele politice (fie că este vorba despre putere sau opoziție). În timp ce generația jurnaliștilor post-sovietici – etero-

genă, mobilă, pragmatică, neasociată profesional, reprezentată de mulți indivizi sub-calificați – promovează valorile occidentale de presă, detașîndu-se de orice implicații și afiliații politice.

La capitolul venituri, jurnaliștii moldoveni, reprezentați ai ambelor generații profesionale, au rolul de simpli salariați pe piața muncii din Republica Moldova, cîștigînd între 400 și 5.200 de lei pe lună. Nivelul lor salarial depinde de tipul mass-media din care fac parte – în instituțiile private salariul unui jurnalist poate depăși chiar și de zece ori venitul unui ziarist dintr-o organizație media de stat –, de experiența profesională și de statutul lor în organizație. În plus, jurnaliștii moldoveni au libertate și autonomie depline pe piața muncii – își aleg singuri locul/locurile de muncă, condițiile de lucru, forma de angajare –, dar sunt constrînși să facă compromisuri profesionale în cadrul organizației media la care activează, realizînd materiale la comandă și utilizînd publicitatea ascunsă ca formă de promovare a intereselor unor grupuri politice sau economice, mai ales în perioada electorală. Practicarea acestora și a altor activități extraredacționale, nerestricționate, de altfel, nici de legislația din domeniu, nici de alte reglementări profesionale, ajută jurnaliștilor moldoveni, mai ales din mass-media de stat și publice, să-și crească veniturile, care de cele mai multe ori nu ating nivelul salariului mediu pe economie.

În ceea ce privește influența factorului de gen în profesie, jurnalistica din Republica Moldova rămîne o activitate masculină, deși în ultimii șaisprezece ani s-a observat o puternică feminizare a profesiei. Marea majoritate a bărbaților jurnaliști dețin funcțiile de directori, vice-directori, redactori-șefi sau redactori-șefi adjuncți, iar femeile în proporție de peste optzeci la sută sunt reporteri sau redactori. Deși factorul de gen nu este hotărîtor în procesul de angajare, salarizare și specializare, el influențează cariera jurnaliștilor, mai ales a jurnaliștilor bărbați, care sunt mai ușor promovați în funcții de conducere și au acces mai puțin restricționat la sursele de informare.

NOTE

1. Pentru colectarea datelor în cadrul acestui studiu au fost utilizate instrumentele de cercetare: interviul semi-structurat și chestionarul, iar ca modalități de prelucrare a informațiilor au fost folosite procedurile *grounded theory* și comparația ca o abordare de bază a analizei.
2. Cei treizeci și șapte de intervievați au fost divizați conform celor două generații profesionale – jurnaliști sovietici și jurnaliști post-sovietici –, ținînd cont de perioada acced-

erii lor în jurnalism și nu de vîrsta pe care o au. Astfel, jurnaliștii moldoveni care au intrat în profesie înainte de anii '90 sunt catalogați drept jurnaliști sovietici (29,7%), iar cei care au îmbrățișat această profesie după anii '90 sunt considerați jurnaliști post-sovietici (70,3%).

3. Această tipologie reprezintă o adaptare după taxonomia profilurilor profesionale propusă de Ray Hierbert în capitolul „Transition: From The End of The Old Regime to 1996” din cartea lui P. Gross, R.Hierbert, O.W. Johnson și D. Mills. (1999). *Eastern European Journalism: Before, During and After Communism*. Cresskill: Hampton Press.

4. Toate extrasele prezentate în cadrul acestui studiu fac parte din cele treizeci și șapte de interviuri realizate cu jurnaliștii din Republica Moldova. Pentru diferențierea răspunsurilor intervievaților au fost utilizate criteriile precum: tipul mass-media, sexul și vîrsta jurnaliștilor. Aici trebuie menționat, totuși, faptul că în două dintre cazurile prezentate – *presă scrisă/f/25* și *agenție de știri/f/27* – aceste criterii se repetă, de aceea vom folosi literele mici ale alfabetului latin a, b, c etc., care vor corespunde ordinii în care aceștia au intrat în interviu, pentru a le deosebi răspunsurile.

5. Rata de schimb a leilor moldovenești în momentul realizării cercetării era de 17 lei pentru un euro. Astfel, echivalentul a 1500 de lei moldovenești (salariul mediu pe economie în Republica Moldova în anul 2006) era de aproximativ 88 de euro.

Bibliografie

Centrul Independent de Jurnalism. (2004). „Profilul jurnalistului: caracteristici socio-deomografice, profesionale și condițiile de muncă”. *Mass-media în Republica Moldova*, iunie, 25-44.

Centrul Independent de Jurnalism. (1999). „Opinii ale jurnaliștilor în probleme de activitate profesională”. *Mass-media în Republica Moldova*, iunie, 19-21.

Coman, Mihai. [1999] (2004). *Introducere în sistemul mass-media* (ediția a II-a, revăzută). Iasi: Editura Polirom.

Coman, Mihai. (2003). *Mass-media în România post-comunistă*. Iasi: Editura Polirom.

Hierbert, Ray. (1999). „Transition: From The End of The Old Regime to 1996”. În P. Gross, R.Hierbert, O.W. Johnson și D. Mills. *Eastern European Journalism: Before, During and After Communism*. Cresskill: Hampton Press.

Hribal, Lucie. (2006). “Role-Perceptions of Post-Soviet Journalists – Indicators of Idiosyncratic Modernization”. *International Association for Mass Communication Research*.

Malcoci, Ludmila. (2000). „Situția media din Republica Moldova în opinia jurnaliștilor și experților. Studiu sociologic”. În Ludmila Malcoci. *Mass media și opinia publică în societatea în tranziție: interferențe*

(pp. 69-86). Chișinău: Editura Academiei de Științe din Moldova.

Weaver, David; Beam, Randal; Brownlee, Bonnie; Voakes, Paul; Wilhoit, G. Cleveland. (2002). *The American Journalist in the 21st Century. Key Findings*. School of Journalism, Indiana University.

Weaver, David. (ed.) (1998). *The Global Journalist: News People Around the World*. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Abstract

This study analyses the social-professional characteristics, such as incomes, gender factor, professional motivations, affiliations to political parties and professional organizations, of the Moldovan journalists from the perspective of thirty-seven practitioners working in twenty-six media from Republic of Moldova. The results of the research show that presently there are two distinct generations of journalists activating in Republic of Moldova, which represent two distinct professional subcultures: Soviet journalists (who entered the profession before 1991) and post-Soviet journalists (who began their activity after 1991). The Soviet generation of journalists is formed by practitioners, who continue to maintain the conservative vision of the communist journalism, considering that collaborating with the state power is a normal fact, while the post-Soviet generation of journalists is formed by persons which promote both the Western press model and professional competition, but neglect the ethical and creative aspects of the field.

Rezumat

Acest studiu analizează caracteristicile socio-profesionale (venituri, factorul de gen, motivații profesionale, afilierea la partide politice și organizații profesionale) ale jurnaliștilor moldoveni, din perspectiva a treizeci și șapte de practicieni din douăzeci și șase instituții mass-media din Republica Moldova. Rezultatele cercetării arată că actualmente în Republica Moldova există două generații distincte de jurnaliști, care reprezintă două tipuri de subculturi profesionale: ziariști sovietici (care au intrat în profesie înainte de anii '90) și ziariști post-sovietici (care și-au început activitatea după anii '90). Generația jurnaliștilor sovietici este constituită din practicieni care continuă să mențină viziunea conservatoare a jurnalismului comunist, considerînd firească relația cu Puterea, iar generația jurnaliștilor post-sovietici este alcătuită din ziariști care promovează atât modelul occidental de presă, cît și concurența în breaslă, dar neglijează laturile etice și creative ale domeniului.